

Lala Mustafa Paşa Camii ve içinden bir görünüşü

gerçekleştirmişlerdir. Aynı yıl 88.000 civarında yolcunun giriş-çıkış yaptığı liman 400.000 tonluk bir işlem hacmine ulaşmıştır.

Magosa'da fethin ardından kurulan ve sayıları hızla artan vakıflar, usulsüz olarak Rumlar'a verilmeye kadar müslümanların sosyal ve ekonomik kalkınmasına hizmet etmiştir. Bunlar arasında Lala Mustafa Paşa ve Abdullah Paşa vakıfları önemlidir. Devletin açtığı okullarla birlikte 1800'den sonra şehirdeki sıbyan okullarının sayısı sekize ulaşmıştır. Diğer Türk okullarıyla beraber 1878'de eğitim kurumu sayısı on iki olarak tesbit edilmişti. İngiliz yönetiminde eğitim alanındaki yeniden yapılanma çerçevesinde burada bir rüşdiye ile (kuruluşu 1910-1911) Magosa Nâmik Kemal Lisesi açılmıştır. 1974 sonrasında Magosa'daki eğitim kurumlarında oldukça belirgin bir artış oldu. Bugün Kıbrıs'ın en iyi yüksek öğretim kurumlarından biri olan Doğu Akdeniz Üniversitesi burada bulunmaktadır.

Günümüzdeki adı Gazimagosa olan şehir sur dışında modern mahalleler halinde genişlemiştir. Şarap üretimi ve doku macılık başlıca sanayi kollarıdır. Nüfusu 31.286 (1996) olan şehir, Anadolu kıyıları ile Mersin-Gazimagosa arasında çalışan feribot seferleriyle irtibatlıdır.

Magosa'nın önemli tarihî eserleri arasında Othello Kulesi'nin de üzerinde bulunduğu tarihî surlar, fetihten sonra onarılarak Lala Mustafa Paşa Camii'ne dönüştürülen Saint Nicholas Katedrali, 1571 yılından beri Sinan Paşa Camii olarak hizmet veren Saint Peter ve Saint Paul Kilisesi ile Osmanlılar'ın hapishane ve karakol olarak kullandıkları eski Lüzinyan sarayı sayılabilir. Magosa'nın dışında eski Alasya şehrinin harabeleri Roma Tiyatrosu, Zeus Tapınağı ve Gymnasium gibi pek çok antik eseri içinde barındırır (ayrıca bk. KIBRIS [Mimari]).

BİBLİYOGRAFYA :

C. D. Cobham, *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus, with an Appendix on the Bibliography of Cyprus*, Cambridge 1908, s. 14, 22, 31, 55-57, 175-176, 236, 241-242, 254-255, 412, 435; G. Mariti, *Travels in the Island of Cyprus*, Cambridge 1909, tür.yer.; Sir H. Luke, *Cyprus under the Turks: 1571-1878* (Oxford 1921), Oxford 1989, tür.yer.; G. Jeffery, *Cyprus Monuments. Historical and Architectural Buildings. Famagusta Fortress in the Sixteenth Century*, No. 5, Nicosia 1933; Theophilus A. H. Mogabgab, *Supplementary Excerpts on Cyprus or Further Materials for a History of Cyprus*, Nicosia 1941, 1943, 1945, tür.yer.; N. Banescu, *Le declin de Famagousta. Fin du royaume de Chypre. Notes et documents*, Bucharest 1946; C. A. Wood, *A History of the Levant Company*, London 1964, tür.yer.; Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ankara 1964,

tür.yer.; Halil İnalçık, "Kıbrıs'ta Türk İdaresi Altında Nüfus", *Kıbrıs ve Türkler*, Ankara 1964, s. 27-59; Th. Papadopoulos, *Social and Historical Data on Population: 1570-1881*, Nicosia 1965, tür.yer.; E. de Lusignan, *Description de toute l'Isle de Cypre*, Famagusta 1968, tür.yer.; Cengiz Orhonlu, "Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi 1570-1580", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi: Türk Heyeti Tebliğleri*, Ankara 1971, s. 91-98; H. J. Kornumpf, *An Historical Gazetteer of Cyprus (1850-1987) with Notes on Population*, Frankfurt 1990, tür.yer.; Kemal Çiçek, *Zimmis (Non-Muslims) of Cyprus in the Sharia Court: 1110/39 A.H./1698-1726 A.D.* (doktora tezi, 1993), Birmingham University, tür.yer.; a.mlf., "Living Together: Muslim-Christian Relations in Eighteenth-Century Cyprus as Reflected by the Shari'a Court Records", *Islam and Christian-Muslim Relations*, IV/1, Birmingham 1993, s. 36-64; R. C. Jennings, *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640*, New York-London 1993, tür.yer.; a.mlf., "The Population, Taxation and Wealth in the Cities and Villages of Cyprus, According to the Detailed Population Survey (Defter-i Mufassal) of 1572", *JTS*, sy. 10 (1986), s. 175-191; a.mlf., "Black Slaves and Free Blacks in the Cities and Villages of Cyprus 1590-1640", *JESHO*, XXX (1987), s. 286-301; a.mlf., "Locust Problem in Cyprus", *BSOAS*, LI/2 (1988), s. 279-313; a.mlf., "Maghōsha", *EJ²* (İng.), V, 1171-1173; Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Türkler: 1570-1878*, Lefkoşe 1994, tür.yer.; Yusuf Halaçoğlu, "Settlement Policies in Cyprus during the Ottoman Period", *Cyprus International Symposium on Her Past and Present*, Ankara 1994, s. 49-52; C. F. Beckingham, "The Cypriot Turks", *JRCAS*, XLIII/II (1956), s. 126-130; Halil Sahillioğlu, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", *TTK Belgeleri*, IV (1967), s. 1-34; Emel Esin, "Kıbrıs'ta Türk Devrinin İlk Eserleri Hakkında", *TK*, VIII/86 (1969), s. 126-129; Eşref Buharalı, "Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlük Hakimiyetine Girişi", *TDA*, sy. 95 (1995), s. 82-120.

KEMAL ÇİÇEK

MAĞFİRET

(المغفرة)

Günahların Allah tarafından bağışlanması anlamında bir terim.

Sözlükte "örtmek, gizlemek, birinin kusurunu ifşa etmeyip başlamak" mânasına gelen *gafr* (*gufrân*) kökünden türemiştir. Allah'a nisbet edildiğinde kulun günahını örtüp kusurunu bağışlaması anlamına gelir (*Lisânü'l-'Arab*, "ğfr" md.). Râgib el-İsfahânî, Allah'a izafe edilen mağfireti kulunu azap görmekten koruması şeklinde yorumlamıştır. Aynı kökten gelen *istiğfâr* "kişinin kusurunun bağışlanmasını Allah'tan talep etmesi" demektir. İsfahânî'ye göre bu talebin hem

söz hem fiille olması gerekir; aksi halde istiğfar kişiyi yalancı durumuna düşürür (*el-Müfredât*, “ğfr” md.).

Kur’ân-ı Kerim’de mağfiret kökünden türeyen toplam 234 kelimenin 229’u Allah’a nisbet edilmiştir (gâfir, gafûr, gaffâr, gufrân, mağfiret, istiğfâr). Bunların kırk ikisi istiğfar kavramı etrafında şekillenmiş olup sonuç itibarıyla Allah’ın bağışlayıcı niteliğine râcîdir. Bu arada mağfiret kelimesi bir yerde “başkasının kusurunu görmeme” anlamında insana (*el-Bakara* 2/263), yirmi yedi âyette de Allah’a nisbet edilmiştir (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu’cem*, “ğfr” md.). Mağfiret kavramı, Kur’an’ın yaklaşık 100 sûresinde yer almak suretiyle Allah’ın engin merhamet ve bağışlayıcılığını ifade etmektedir. Ayrıca, “Şunu bilmelisin ki rabbinin bağışlayıcılığı engindir” (*en-Necm* 53/32) gibi müjdeleyici beyanlardan başka mağfiret kavramının geçtiği âyetlerin çoğunda mağfiretle birlikte büyük ecir, nicelik ve nitelik açısından üstün değerli rızık ve cennetlerin verileceği beyan edilmektedir.

İnsan ne kadar çaba sarfetse de kendi ölçüleri çerçevesinde bile ideal bir kişi olmaz. Hayatında yaratana ve yaratılmışlara karşı yanlış davranışlarda bulunmadığını kendi vicdanında kabul edecek birinin mevcudiyetini düşünmek kolay değildir. Bu açıdan bakıldığında en büyük saygıya lâyık olan Allah’ın kendisine karşı işlenen hataları affetmesi kişinin hayata bağlanmasını sağlamakta, ebedî âlem hususunda ümitsizliğe kapılmasını önlemekte ve onu yapıcı bir psikolojiye yükseletmektedir. Bu konudaki âyetlerin genel muhtevassından anlaşılacağı üzere affedicilik geniş kapsamlı ilâhî bir vasıf olmakla birlikte gerçekleşmesi insanda bulunması gereken bazı niteliklere bağlıdır. Bunların başında tereddütsüz iman gelir. Birçok âyette buna yararlı davranışlar da (amel-i sâlih) eklenmiştir. Enfâl sûresindeki âyetlerde (8/2-4) Allah katında yüksek dereceler, mağfiret ve tükenmez rızık vaat edildiği tereddütsüz imanın vasıfları şöyle sıralanmıştır: Allah’ın anılması halinde kalbin korkuya yaklaşan bir saygıya bürünmesi, Kur’ân âyetlerine vâkîf olduğu oranda imanın pekişmesi, Allah’a tevekkül edilmesi, namazın kılınması ve Allah yolunda harcama yapılması.

Mağfiret kavramı hadis literatüründe de geniş bir yer tutmuştur. Wensinck’te bu kavramın geçtiği rivayetlerin kaynakları yirmi dört sütunu bulmaktadır (*el-Mu’cem*, IV, 528-540). Ebû Zer el-Gifârî-

den rivayet edilen kutsî bir hadise göre Cenâb-ı Hak, kendisinin özel olarak koruduğu kimseler hariç bütün insanların hatalı olduğunu bildirmiş, bu sebeple zâtından mağfiret dilenmesi halinde kusurları bağışlayacağını vaat etmiştir (İbn Mâce, “Zühd”, 30). İlgili hadislerde Hz. Peygamber’in belli şahıslar, muhacir ve ensar grupları ve bütün ümmeti için bağışlanma duasında bulunduğu nakledilmiştir (*a.g.e.*, IV, 534-535).

Kur’an ve sahih hadislerden oluşan naslarda Allah’tan samimiyetle mağfiret dilenmesi halinde şirk dışındaki bütün günahların affedileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte diğer bazı naslar göz önünde bulundurulduğunda kul hakkının bağışlanmayacağı anlaşılır, zira bu hakkın sahibi Allah değil kuldur. Ayrıca bağışlanma talebi bir nevi tövbe niteliği taşır. Tövbenin kabul edilmesi için de bazı şartların gerçekleşmesi söz konusudur (ayrıca bk. GÜNAH; KEBİRE; TÖVBE).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “ğfr” md.; *Li-sânü’l-Arab*, “ğfr” md.; *et-Ta’rifât*, “Mağfiret” md.; Wensinck, *el-Mu’cem*, IV, 528-540; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu’cem*, “ğfr” md.; Buhârî, “Ezân”, 32, “Hudûd”, 27, “Tevhîd”, 24, “Vudûd”, 38; Müslim, “Hudûd”, 22, “Tevbe”, 45; İbn Mâce, “Zühd”, 30.

ADİL BEBEK

┌	MAĞRİB	┐
	(bk. FAS).	
└		┘
┌	MAĞRİB	┐
	(المغرب)	
└		┘

Doğu İslâm dünyasının (Meşrik) sınırı kabul edilen Mısır’dan Atlantik Okyanusu’na kadar uzanan Kuzey Afrika bölgesi ve Güney Sahrâ İslâm kaynaklarında Mağrib adıyla anılmaktadır. Günümüzde bu coğrafyada Libya, Tunus, Cezayir, Fas ve Moritanya devletleri bulunmaktadır. Mısır’ın batısında yer almasından dolayı bazı kaynaklarda Endülüs de Mağrib coğrafyasına dahil edilmektedir. Ortaçağ İslâm tarih ve coğrafyacıları Mağrib’i çeşitli şekillerde bölümlere ayırmıştır. Bunlar arasında en fazla kullanılanı Mağrib-i Aksâ (Uzak Mağrib), Mağrib-i Evsat (Orta Mağrib) ve Mağrib-i Ednâ (Yakın Mağrib) şeklindeki üçlü taksimdir. Bölgenin toplam yüzölçümü 6.146.441 km², nüfusu 75 milyon civarındadır. Araplar, Berberiler (Emâziğ) ve az sayıda zenci asıllılardan

meydana gelen nüfusun % 98’i müslümandır.

Tarih. İslâm Öncesi. Milâttan önce 3000’li yıllarda Berberiler’in bir alt kolu olduğu ileri sürülen Lîbî kabilesi Libya’nın doğusunda bulunan Berka’ya yerleşmiş, Grekler bugünkü Libya topraklarına bu kabilenin adını vermişlerdi. Lîbîler’in nüfuzu Nil nehrinden Sirte körfezine kadar yayılmıştı. Daha sonra Romalılar’ın Berberiler adını verdikleri, kendi dillerinde “hür insanlar” mânasına gelen Emâziğlar yoğun olarak Afrika’ya geldiler. Nil nehri civarıyla Sinâ yarımadasında Lîbî Emâziğları’na ait bulunan eserlere dayanarak Berberiler’in Atlas dağlarından doğuya gelip yerleştiklerini iddia eden Batılı araştırmacılar, Mes’ûdî ve İbn Haldûn gibi İslâm tarihçilerinin bunların Yemen veya Filistin’den buraya geldikleri yönündeki rivayetlerini reddetmişlerdir. Ancak Yemen’de yaşayan Berberiler’le Mağrib Berberileri’nin kolayca anlaşmaları Batılılar’ın bu görüşünü doğrulamamaktadır.

Akdeniz’in doğu kıyısında birçok şehir medeniyeti kurmuş olan Fenikeliler, bölgeye ticaret için gelip milâttan önce 814 yılında Tunus’ta Kartaca ve Sûs, Libya’da Sabratha ve Leptis Magna, Cezayir’de Bicâye, Fas’ta Selâ ve Tanca şehirlerini kurdular. Berberiler, genelde ticarî faaliyetlerde bulunmakla birlikte tarım ve hayvancılıkla da uğraşan Fenikeliler’in etkisi altında kaldılar. Kartacalılar Sicilya, Sardinya ve Korsika adalarını ele geçirmek için milâttan önce VI. yüzyılda Grekler’le, milâttan önce 264 yılında ise Romalılar’la savaştılar. Bunikia adı verilen ve milâttan önce III ve II. yüzyıllar boyunca devam eden bu savaşlar sonunda Romalılar, Kartacalılar’ın Akdeniz adalarındaki hâkimiyetlerine son verdiler. Kartacalılar’ın kumandanı Hannibal milâttan önce 146 yılında Romalılar’a yenilince Kartaca şehri yerle bir edildi. Mısır Grekleri de Libya’nın Berka şehrini milâttan önce 132 yılında ele geçirdiler. Romalılar’ın Mağrib’deki hâkimiyeti milâttan sonra 439 yılına kadar devam etti. Romalılar, Mağrib’in kuzey bölgelerinde Fenikeliler’den kalma eski şehirlerin kalıntıları üzerinde birçok yerleşim merkezi kurdular ve Berberiler’e kısmen Hıristiyanlığı kabul ettirdiler. Ancak yerlilerin büyük bir kısmını idareleri altına alamadılar.

Bu dönemde Moritanya’nın kuzeyine göç eden Zenâte ve Sanhâce kabileleri, Batı Afrika’dan gelen altın ticaret yolunu ele geçirdikleri gibi nüfus dengesini de